

ELŻBIETA HAŁAS

PROBLEMY NIERÓWNOŚCI SPOŁECZNYCH W PERSPEKTYWIE SYMBOLICZNEGO INTERAKCJONIZMU

1. Społeczna świadomość nierówności

Socjologowie przywołują potwierdzające ich stanowisko zdanie J. J. Rousseau na temat nierówności między ludźmi: "Każdy zaczął spoglądać na innych i sam chciał, by na niego patrzono, tutaj szacunek publiczny miał cenę... To tu miał miejsce pierwszy krok ku nierówności"¹. Rousseau jasno stwierdza, że geneza nierówności między ludźmi jest społeczną, że nierówności między ludźmi wyłaniają się ze wzajemnych między nimi stosunków. Nierówności między ludźmi wiążą się z oszacowaniem faktycznych lub przypisywanych jednostkom atrybutów, według pewnych kryteriów ich znaczenia i wartości o społeczno-historycznej genezie. Samo pojęcie nierówności społecznej jest także konstruktem społecznym o historycznej genezie. Co prawda niektórzy nierówność społeczną uważają po prostu za synonim uwarstwienia - nieuniknionej stratyfikacji społecznej. Jednakże, o ile warstwy polegają na wyróżnieniu jednostek podobnych ze względu na pewne kryteria, nierówność społeczna zakłada nie tylko zróżnicowanie systematyczne pewnych kategorii społecznych - czy to ze względu na ich ważność funkcjonalną w systemie społecznym, wspólne wartości czy miejsce w stosunkach produkcji - ale przede wszystkim negatywną ocenę faktu nierówności. Różnice atrybutów jednostek nie muszą oczywiście być ujmowane jako nierówności społeczne. Konieczne jest wskazanie, że różnice między ludźmi występują w społeczeństwie regularnie, w jakiś systematyczny sposób. Pojęcie nierówności społecznej opiera się na egalitarystycznej ideologii, która - jak stwierdził pierwszy jej badacz, de Tocqueville - wyróżniać ma demokrację nowoczesną. Dążenie do równości bowiem ma być dla niej bardziej charakterystyczne niż sama nawet wolność². Chodzi tu o równość

¹ Cyt. za: R. Boudon, F. Bourricaud. *Inégalité*. W: *Dictionnaire Critique de la Sociologie*. Presses Universitaire de France. Paris 1982 s. 289-298.

² A. de Tocqueville. *O demokracji w Ameryce*. Tłum. M. Król. PIW. Warszawa 1976 s. 335.

społeczną, a nie o ontyczną równość ludzi, jak przedstawia to ideologiczny system religii chrześcijańskiej – równość stworzeń wobec Boga, ani o egzystencjalną świadomość równości kondycji ludzkiej wobec śmierci, o której już w średniowieczu w imieniu plebejuszy mówił Villon (Wielki Testament, XXXIX). Chodzi o równość szans życiowych – by użyć sformułowania Maxa Webera – w wymiarze społecznym i kulturowym.

Pośród nierówności społecznych centralną pozostaje nierówność klasowa oparta na kryterium dostępu do takich pożądaných i powiązanych ze sobą wartości, jak władza i środki ekonomiczne. Stanisław Ossowski w swym świetnym studium *Struktura klasowa w społecznej świadomości*³ jasno wskazał, że od ideologicznego nachylenia nie jest wolna żadna próba tzw. obiektywnego, naukowego badania nierówności klasowych. "Obiektywne" teorie w istocie zakładają zawsze pewną perspektywę ideologiczną, poprzez którą ukazuje się pewien porządek znaczeń i wartości, charakteryzujący urządzenie społeczne. Ossowski wyróżnił dwie takie perspektywy ideologiczne. Ich nosiciele oraz ich specyficzne treści różnią się w przekroju historycznym. Wskazał on ideologię konfliktu społecznego i harmonii społecznej, z których pierwsza podkreśla nierówności społeczne, druga zaś je zaciera, uwydatniając oparte na współdziałaniu zależności społeczne. Frank Parkin wyodrębnił podobne perspektywy ideologiczne czy – jak mówi – systemy znaczeń w odniesieniu do nierówności klasowych, wprowadzając dodatkowo trzeci typ. Zidentyfikowany przez Parkina trzeci system ideologiczny, zwany podporządkowanym, sprzyja przystosowawczym odpowiedziom na fakty nierówności społecznej, postrzegane co prawda w kategoriach "oni" i "my", ale uważane za "fakty życia", dziedzinę jakby naturalnych praw, niepodległych zmianom. Nie jest pewne, że typy te wyczerpują wszystkie rodzaje ideologicznych ujęć nierówności społecznych. Parkin jasno stwierdza, że chociaż występują faktyczne, materialne podstawy nierówności klasowych, to istnieje wiele sposobów, na jakie mogą być one interpretowane. "Same fakty nie dostarczają znaczeń i sposób w jaki osoba nadaje sens swemu społecznemu światu, zależy od natury systemu znaczeń, na którym się opiera"⁴.

Idąc za przytoczonymi wyżej takimi ujęciami nierówności społecznej, które jako ich nieodłączny, istotny wymiar przyjmują społeczną definicję sytuacji i zgadzając się z opinią, iż ujmowanie struktury społecznej – jak gdyby był to wytwór obiektywnych, nieuniknionych praw – spełnia istotną socjotechniczną funkcję, tj. zasłania świadome wysiłki ideologów do narzucania i kontrolowania poglądów na świat społeczny, sięgniemy po orientację,

³ S. O s s o w s k i. *Struktura klasowa w społecznej świadomości*. Ossolineum. Łódź 1957.

⁴ F. P a r k i n. *Class Inequality and Political Order*. W: *Modern Sociology*. Ed. P. Worsley. Penguin Books 1978 s. 546.

która w centrum stawia konstruowany i negocjowany wymiar porządku społecznego, tj. symboliczny interakcjonizm.

2. Nierówności społeczne jako problemy społeczne

Termin "nierówność społeczna" – jak zostało już powiedziane – zakłada jakąś problematyczność różnic społecznego umiejscowienia jednostek i grup. W istocie nierówności społeczne badane są jako specyficzny zespół problemów społecznych obok pogwałceń norm, takich jak: przestępczość, alkoholizm, narkomania, choroby psychiczne, prostytutka, samobójstwa, oraz szerokiej gamy problemów społecznych związanych z biologicznymi podstawami życia społecznego, jak np.: degradacja środowiska, brak żywności, przyrost naturalny. Problemy nierówności społecznych obejmują: nierówność płci, nierówności związane z wiekiem, nierówności rasowe, etniczne, nierówności dostępu do wykształcenia i – można by dodać, specjalnie wyróżniając – nierówność dostępu do informacji i władzy, gdyż rozdział dostępu do władzy uważa się za klucz do rozumienia wszystkich pozostałych problemów społecznych⁵.

Nierówności, podobnie jak inne problemy społeczne i wszystkie w zasadzie aspekty życia społecznego, badano bądź z perspektywy obiektywistycznej, podkreślając obiektywną rzeczywistość sytuacji społecznej, która stwarza problem, bądź też z perspektywy subiektywistycznej, podkreślając reakcję ludzi na tę sytuację⁶. Obecnie większość socjologów przyjmuje bardziej subiektywistyczne podejście. Uznaje się, że problemy społeczne, w tym problemy nierówności społecznej, muszą być najpierw społecznie rozpoznane i podzielane przez ludzi, aby mogły zaistnieć, i w ten sposób publiczna definicja sytuacji decyduje o wyłonieniu się problemu społecznego. Orientacje szukające wyjaśnienia źródeł problemów społecznych w nieprawidłowościach systemu, w instytucjach wytwarzających problem uznano za zbyt deterministyczne. Do istoty problemu społecznego, a więc także problemu nierówności społecznej, należy to, że chodzi tu nie tylko o jakieś uwarunkowania oddziałujące na znaczną liczbę ludzi w sposób uważany za niepożądany, ale także o to, że można doprowadzić do zmiany sytuacji dzięki działaniu zbiorowemu. Istotna jest więc nadzieja na zmianę społeczną.

⁵ D. S. Eitzen. *Social Problems*. Allyn and Bacon Inc. Boston 1983 s. 7.

⁶ W. M. Hastings. *How to Think about Social Problems*. Oxford University Press. New York 1979 s. 120. 150; J. J. Palen. *Social Problems*. McGraw-Hill Book Company. New York 1979 s. 24.

3. Problemy społeczne w teoretycznych ramach symbolicznego interakcjonizmu

Symboliczny interakcjonizm skupił szczególną uwagę na procesach interpretacji sytuacji działań jednostek i grup jako najistotniejszym czynnikiem określającym formy społecznego współżycia ludzi. Pomimo pewnego zakresu rutyny w tych działaniach społecznych i pomimo istnienia gotowych schematów definiujących zasadniczo, według symbolicznych interakcjonistów, sytuacje działań tak indywidualnych, jak i zbiorowych, ich sens i odpowiednia linia postępowania są problematyczne. Symboliczna interakcja oznacza proces, w którym działanie społeczne jest formowane przez partnerów dzięki odczytywaniu nawzajem znaczenia swoich czynów w procesie komunikacji. Komunikowanie jest zarazem działaniem. "Symboliczna interakcja zawiera interpretację, czyli stwierdzenie znaczenia działania czy wypowiedzi drugiej osoby, i definicję, czyli udzielenie wskazówek innej osobie jak ma ona działać"⁷. Symboliczna interakcja jest aspektem działania społecznego, zwanego działaniem połączonym lub kolektywnym. Działanie społeczne charakteryzuje się dostosowaniem wzajemnym linii działań jego uczestników za pomocą interakcji symbolicznej, tj. procesu interpretacyjnego, w którym uczestnicy nawzajem udzielają sobie wskazówek, co do swoich działań, ukierunkowując działania partnerów. "Taka artykulacja linii działania prowadzi do powstania i konstytuuje działanie połączone - społeczną organizację odmiennych działań rozmaitych uczestników"⁸. Działanie połączone odnosi się do wspólnych form działania - nie koniecznie do współpracy - poczynając od wspólnego działania dwóch osób aż po złożone organizacje i instytucje - wówczas mówimy o działaniach kolektywnych, w których symboliczna interakcja nie przestaje być czynnym, formującym procesem. Istotnym aspektem symbolicznego interakcjonizmu jest dramaturgizm. Naczelną tezą dramaturgizmu jest to, że komunikacja ma czynny udział w ustanawianiu porządku społecznego⁹. Definicja sytuacji jest współdefiniowana przez partnerów w interakcji. Znaczenia są konstruowane i negocjowane w interakcji. To konstruowanie znaczeń jest konstruowaniem rzeczywistości - w pierwszym rzędzie jest konstruowaniem działania połączonego.

W ramach symbolicznego interakcjonizmu podjęte zostało bezpośrednio zagadnienie problemów społecznych - także problemów nierówności społecznych. Herbert Blumer uważa, że socjologowie myślą się, jeśli lokują społeczne problemy w obiektywnych warunkach. W istocie zależą one od procesu

⁷ H. Blumer. *Symbolic Interactionism. Perspective and Method*. Prentice-Hall Inc. Englewood Cliffs N.J. 1969 s. 9

⁸ Blumer, Jw. s. 17.

⁹ H. D. Duncan. *Communication and Social Order*. Bedminster Press. New York 1962 s. XII.

kolektywnych definicji. Ten proces decyduje o tym, czy problemy wyłonią się, czy będą uprawomocniane. Określają one, jak te problemy zostaną przekształcone dzięki planowym działaniom¹⁰. Zgodnie z założeniami symbolicznego interakcjonizmu Blumer wykazuje błędność trzech podstawowych przesłanek, na których opiera się konwencjonalne podejście do problemów społecznych, także do problemu nierówności społecznej, poszukujące obiektywnych uwarunkowań i usiłujące dać propozycje ich rozwiązania, które to błędne założenia uniemożliwiają w istocie kontrolę nad problemami społecznymi. Po pierwsze teoria socjologiczna sama z siebie nie jest zdolna odkryć i zidentyfikować problemów społecznych. Socjolog idzie zawsze śladem publicznego rozpoznania problemów w społeczeństwie, czego przykładem może być zainteresowanie kwestią nierównego statusu kobiet. Po drugie, w tym konwencjonalnym podejściu ignoruje się proces, dzięki któremu społeczeństwo zaczyna widzieć, definiować i radzić sobie ze społecznymi problemami. Po trzecie, ignoruje się to, jak społeczeństwo działa w wypadku zaistnienia problemów społecznych, przyjmując naiwnie, iż powinno ono respektować wskazania ekspertów w tym względzie. Blumer, zgodnie z perspektywą symbolicznego interakcjonizmu, proponuje badać społeczny proces wyłaniania się problemu społecznego i działania w stosunku do tych problemów społecznych, ponieważ, zgodnie z tymi założeniami, kolektywne definicje określają karierę i los problemów społecznych. Blumer wyodrębnił pięć głównych faz w procesie kolektywnego definiowania problemów społecznych:

- wyłonienie się społecznego problemu przy udziale agitacji czy gwałtownych czynów podejmowanych przez specjalne grupy interesów, tj. uznanie pewnych warunków czy układów społecznych za problematyczne;
- uprawomocnienie problemu społecznego, tj. osiągnięcie przez nie pewnego stopnia doniosłości na uznanych arenach publicznej dyskusji;
- mobilizacja do działania w odniesieniu do problemu społecznego;
- sformułowanie oficjalnego planu działania;
- jego empiryczne realizacje.

Podejście to nie oznacza zupełnego odmówienia sensowności poszukiwaniom wiedzy o obiektywnych aspektach problemów społecznych. Chodzi tu o rozbudzenie świadomości, że taka wiedza ma znaczenie tylko w tym stopniu, w jakim włączona jest ona w proces kolektywnego definiowania, który określa los problemu społecznego. Jeśli bada się problemy społeczne po to, by je naprawić, to konieczna jest znajomość prawidłowości procesu kolektywnego definiowania, za pomocą którego dokonuje się zmian w życiu społecznym.

¹⁰ H. Blumer. *Social Problems as Collective Behavior*. "Social Problems" 18:1970 s. 298.

4. Możliwości interakcyjnej analizy społecznych reakcji na nierówności społeczne

Skupiając uwagę na interpretacyjnych i interakcyjnych procesach, w których są negocjowane i konstruowane formy życia społecznego, symboliczny interakcjonizm dostarcza analizy procesów zbiorowych jako łączonych i kolektywnych działań. Blumer przyjął ten punkt widzenia, że każda grupowa aktywność może być uważana za takie zachowanie zbiorowe, w którym następuje wzajemne dostosowanie odmiennych linii indywidualnego postępowania. Rozwinął on symboliczno-interakcyjną analizę działania zbiorowego, tj. studium "sposobów, dzięki którym porządek społeczny zaczyna istnieć, w znaczeniu wyłaniania się i ustalania nowych form zachowania zbiorowego"¹¹. Perspektywa ta daje szczególne możliwości systematycznej analizy społecznej reakcji na problemy społeczne. Sam Blumer dokonał pionierskiego, teoretycznego studium podstawowego procesu, jakim jest niepokój społeczny. Jest to studium pionierskie, ponieważ Blumer usiłował zidentyfikować grę istotnych czynników w tym procesie, zgodnie z założeniem symbolicznego interakcjonizmu, iż społeczny niepokój jest procesem samym w sobie o niepewnym i zmiennym przebiegu, prowadzącym do rezultatów niezależnych od jego przyczyn. Niepokój społeczny "jest stanem ożywionego i niepewnego działania, w którym ludzie poddani są oddziaływaniu rozbieżnych definicji tego co powinni robić, w którym muszą walczyć z różnymi formami opozycji i represji, w którym posuwają się naprzód grupowo, krok za krokiem i w którym mogą być mobilizowani do działania w alternatywnych kierunkach"¹².

Niepokój społeczny różni się od zmiany społecznej jako transformacji w społecznym kontekście, dokonanej bez przeszkód i oporów. Dalej różni się on od indywidualnego niepokoju, nie przekazywalnego i nie podzielanego przez innych, od niezadowolenia społecznego, któremu nie towarzyszy gotowość działania przeciw przeważającemu porządkowi społecznemu. Różni się także od społecznego kataklizmu, tj. nagłego zburzenia rutyny społecznego życia, kiedy ludzie pragną ją na nowo przywrócić, i od zachowania tłumu z powodu ekscytującego zdarzenia. W przeciwieństwie do wymienionych procesów społecznych niepokój charakteryzuje:

- kolektywnie wywołane odrzucenie prawomocności czy autorytatywnego statusu danego społecznego układu.

¹¹ H. Blumer. *Collective Behavior*. W: *Principles of Sociology*. Ed. Alfred MacLung Lee. Barnes and Nobles, New York 1959 s. 169.

¹² H. Blumer. *Social Unrest and Collective Protest*. "Studies in Symbolic Interaction" vol. I s. 1-54.

- kolektywne kultywowanie niezadowolenia i uskarżania się na urządzenia społeczne.

- powszechna irytacja z powodu konieczności dalszego znoszenia danego układu społecznego.

Są to właściwe czynniki przyczynowe i centralne komponenty niepokoju społecznego. Decydującym jest delegitymizacja, tj. pozbawienie danego stanu rzeczy uprawomocnienia, kolektywnej sankcji, dzięki której wydaje się on słuszny, należący do naturalnego porządku życia. Delegitymizacja pozwala nie tylko na zaistnienie możliwości zmiany danego społecznego układu, ale - co więcej - pozwala także na zaatakowanie samych zasad autorytetu i uprawomocnienia, a więc zapoczątkowuje możliwość rewolucyjnej zmiany. Niezadowolenie, które charakteryzuje niepokój społeczny, przekracza specyficzne narzekania, wyrasta bowiem z nowej, kolektywnej percepcji siebie przez ludzi. Wyrasta ze świadomości nowych praw, przywilejów i możliwości. Niezadowolenie to ma ogólny niesprecyzowany charakter, co tłumaczyłoby, dlaczego zaspokojenie konkretnych żądań nie uspokaja niepokoju społecznego.

Niepokój społeczny powstaje w interakcji pomiędzy uczestnikami życia społecznego, którzy stanowią pewną formującą się zbiorowość, po omacku usiłująca sprecyzować niezadowolenie, ustalić, co jest złego w społecznym układzie, i - przede wszystkim - podejmować bardziej uporządkowane działania w odniesieniu do tego społecznego układu. Przebieg niepokoju społecznego zależy od następstw sytuacji napotykanych na arenie społecznej. Społeczny niepokój jest procesem o zmiennej i niepewnej karierze. Jego podstawowa funkcja polega na upowszechnieniu nowego widzenia sytuacji przez uczestników niepokoju społecznego i w ten sposób na przygotowaniu ich do nowych linii działania w stosunku do problematycznych układów społecznych. Niepokój społeczny może więc przyjąć wiele alternatywnych linii rozwoju.

Istota symboliczno-interakcyjnej analizy przejawia się w twierdzeniu, że społeczny niepokój jest procesem definiowania czy raczej redefiniowania obrazu świata i przygotowaniem do działania w kierunku zależnym od tych redefinicji. Kluczowym aspektem niepokoju społecznego jest stałe poszerzanie sfery układów społecznych, którym odmawia się uprawomocnienia, i w ten sposób narastająca radykalizacja niepokoju społecznego. Blumer zidentyfikował główne czynniki mające wpływ na przebieg niepokoju społecznego. Są to:

- predyspozycje do niepokoju społecznego, tj. nowe schematy interpretowania grup, autorytetów, wydarzeń, czego przykładem może być zasada demokratyzacji;

- dramatyczne wydarzenia inicjujące niepokój społeczny (czasem o charakterze prowokacji);

- kolistą interakcją zataczającą coraz szersze społeczne kręgi;
- bezpośredni rezultat otwartego, jawnego wyrażenia niepokoju społecznego;

- oddziaływanie wzajemne pomiędzy grupami niepokoju i grupami zewnętrznymi, tj. autorytetami, grupami o specjalnych interesach, i ogólną publicznością.

Wynikiem niepokoju społecznego jest zamiana niejasnego niezadowolenia z ustalonych układów społecznych na określone odczucie ich nieodpowiedniości, odejście od nieustalonego widzenia społecznego porządku do jego ustalonej już koncepcji i nowego wobec niego stanowiska. Blumer wyróżnił pięć rodzajów takich zmian. Rezultatem niepokoju społecznego może być:

- przystosowawcza akceptacja ustalonego układu społecznego, spowodowana niepowodzeniem w usiłowaniach jego zmiany;

- kolektywny i agresywny protest, tj. bezpośredni atak;

- ucieczka od ustalonego układu społecznego w postaci braku zainteresowania i wyłączenia się spod jego wymogów;

- stworzenie transcendentnego świata wierzeń, który zaciemnia istniejący porządek poprzez odrzucenie sensowności zmian porządku społecznego w ogóle, i usiłowanie transformacji jednostek;

- przejście do życia zmierzającego do hedonistycznej satysfakcji w ramach istniejącego porządku społecznego.

Z wyjątkiem pierwszego stanowiska zmiany te zapoczątkowują nowe ruchy społeczne, stanowiące osobny przedmiot badań.

5. Quasi-teorie problemów społecznych

W odniesieniu do problematycznych sytuacji społecznych, które jednak nie są doświadczane bezpośrednio przez ludzi, lecz odległe dla nich, znane im za pośrednictwem osób trzecich i środków masowego przekazu, wydaje się być interesującą propozycją symbolicznych interakcjonistów badania tzw. quasi-teorii¹³. Quasi-teorie odnoszą się głównie do odległych sytuacji problematycznych, konstruują pewien porządek rzeczywistości w wymiarze subiektywnym i kolektywnym. Czynią te sytuacje zrozumiałymi subiektywnie i niezagrażającymi pogładowi na świat jednostki. Dostarczają też podstaw do działania zbiorowego, gdyby było ono wymagane. Quasi-teorie tworzone są ad hoc także w procesie kolistych interakcji. Jako przykłady ustabilizowanych quasi-teorii można wskazać quasi-teorię zewnętrznej agitacji czy antyspołecznej konspiracji. Koncepcja quasi-teorii potocznych opiera się

¹³ J. P. Hewitt, P. M. Hall. *Social Problems. Problematic Situations and Quasi-Theories*. "American Sociological Review" 38:1973 s. 367-374.

na założeniu, że problemy społeczne są rezultatem kolektywnego definiowania sytuacji. Są rzeczywistością społecznie skonstruowaną. Quasi-teorie są to objaśnienia ad hoc problematycznych sytuacji, nadające im pewien porządek znaczeń w świetle zdroworozsądkowych pojęć o ludzkim zachowaniu i ludzkich związkach. Do istoty quasi-teorii należy swoista logika przyczyny i skutku, podporządkowana przede wszystkim wizji naprawy rzeczywistości i nie odzwierciedlająca rzeczywistych związków pomiędzy faktami. Potoczna, przyczynowo-skutkowa analiza, którą niesie quasi-teoria zawiera w sobie przede wszystkim uzasadnienie konieczności pewnej naprawy układu społecznego. Opierając się na społecznym zasobie wiedzy potocznej, tak przedstawia się naturę sytuacji problematycznej, aby jej główny problem zapowiadał zamierzoną już naprawę. Konstruuje się więc znaczenie sytuacji problematycznej. Opierając się na zamierzonej naprawie sytuacji wyprowadza się podstawowy problem, co jest wspomagane przez redefinicję innych aspektów problematycznych sytuacji jako iluzorycznych i nieważnych. Następnie ta "przyczynowa" analiza rozszerzana jest na formułowanie "przyczynowych" generalizacji o klasie podobnych sytuacji. Przytacza się ilustracje i przykłady, które umacniają ważność użytego schematu objaśniającego. Szuka się potwierdzenia dla niego w ogólniejszych wartościach i wierzeniach społecznych. Objaśnienia sytuacji problematycznej za pomocą quasi-teorii polegają na jej radykalnym uproszczeniu. Istotą quasi-teorii pozostaje rozróżnienie między tymi aspektami, które są istotne i tymi, które uważa się za pozorne. Quasi-teorie są istotnymi komponentami wszystkich masowych ideologii, w tym także ideologii emancypacji z różnego typu nierówności społecznych.

6. Konkluzja

Kończąc krótki szkic, ukazujący możliwości symboliczno-interakcyjnej analizy nierówności społecznych jako problemów społecznych podległych kolektywnym definicjom i opartym na nich kolektywnym działaniom, trzeba podkreślić, że nie jest to tylko podejście płodne teoretycznie. Daje przecież analizę prawidłowości procesów społecznych swoistego rodzaju - dotąd nie rozpoznanych jako takich. Istotną zaletą tego podejścia zdają się być także jej konsekwencje praktyczne czy swoście socjotechniczne. Założenie, że zmiana społeczna opiera się na prawidłowościach kolektywnego definiowania i działania, które trzeba dopiero zbadać, prowadzi w wypadku problemów społecznych do stanowiska, że efektywna ich zmiana społeczna przy udziale ekspertów może być dokonana tylko wówczas, gdy ich wiedza zostanie wprowadzona w obieg kolistej interakcji społecznej z wykorzystaniem

wiedzy o jej prawidłowościach, o prawidłowościach definiowania i ich możliwej karierze na arenie społecznej.

DIE PROBLEME DER SOZIALEN UNGLEICHHEITEN UND DIE ORIENTATION DES SYMBOLISCHEN INTERAKTIONISMUS

Z u s a m m e n f a s s u n g

Die Autorin stützt sich auf einen solchen Begriff der sozialen Ungleichheiten, der die soziale Definition der Situation für ihre wesentliche Dimension erachtet (S. Ossowski, F. Parkin), und stellt die Möglichkeit ihrer Untersuchung von der Perspektive des symbolischen Interaktionismus hervor. Diese Richtung stellt die konstruierte und ausgehandelte Dimension der sozialen Ordnung in den Mittelpunkt der Aufmerksamkeit und kritisiert konsequenterweise das Suchen nach ausschliesslich objektiven Bedingungen der sozialen Probleme. Anknüpfend an H. Blumers Analyse des Auftauchens sozialer Probleme im Prozess des kollektiven Definierens, zeigt der Artikel die Möglichkeit einer Untersuchung der sozialen Ungleichheiten als besonders wichtiger sozialer Probleme. Die Betonung der Reaktionen der Menschen auf die das Problem schaffenden Situationen, die durch kollektives Handeln eine Veränderung der Situation anstreben, führt zur Untersuchung der sozialen Unruhen. Die Interaktionsanalyse stellt die Gesetzmässigkeiten der Entwicklung der sozialen Unruhen als ein kollektives, fortschreitendes Abwerfen der Rechtsgültigkeit eines Sachverhalts und der dadurch initiierten sozialen Bewegungen sowie Quasi-theorien der problematischen Situationen vor.